

Ringsaker kommune
postmottak@ringsaker.kommune.no
kopi: Karina Dølerud, kval.leder

Saksbehandler, innvalgstelefon
Steinar Østlie, 62 55 11 77

Revisjon ved Moelv avløpsanlegg med ledningsnett – Revisjonsrapport 2019.001.R.FMIN

Dato for revisjonen: 5.-6. februar 2019
Rapportnummer: 2019.001.R.FMIN
Saksnr.: 2019/5275

Kontaktpersoner ved kontrollen:

Fra kommunen:
Karina Dølerud, kvalitetsleder teknisk drift

Fra Fylkesmannen i Hedmark:
Steinar Østlie, revisjonsleder

Resultater fra revisjonen

Denne rapporten omhandler anmerkninger som ble avdekket under revisjon ved Moelv avløpsanlegg, Ringsaker kommune 5.-6. februar 2019. Det er ikke påpekt avvik.

Kommunen følger opp den faglige driften av avløpsanleggene på en god og forsvarlig måte. Fornyelse og teknisk oppgradering av avløpsnettet har fått mer fokus i revidert utslippstillatelse fra 2019. Felles kommunedelplan for Hamar, Ringsaker, Løten og Stange ligger til grunn for dette arbeidet i kommunen, dette er god plan med et langsiktig og forsvarlig ambisjonsnivå. Teknisk etat har god forståelse for riktig prioritering på driftssida, med primær fokus på sanering av lekkasjer og utbedring punkter eller strekker med driftsproblemer. Den administrative og driftsmessige oppfølging av lekkasjer er vesentlig styrket, med ansettelse av kvalitetssjef, egen ingeniør for lekkasjer og opprettelse av et lekkasjeteam.

Det er påpekt 6 anmerkninger, 5 av disse omfatter rutiner og oppfølging av krav nedfelt i internkontrollforskriften. En anmerkning omfatter nivået på gebyrinntektene for drift og oppgradering av VA-anleggene, der vi ber kommunen vurdere full kostnadsinndekning gjennom gebyrer for å sikre full styring med midlene til drift og fornyelse av anleggene.

Ringsaker kommune bes også gjøre en vurdering av anmerkningene og redegjøre for dette innen **1. mai 2019**. Oppfølgingen etter revisjonen er nærmere beskrevet på side 2.

Med hilsen

Tore Pedersen e.f.
avdelingsdirektør

Steinar Østlie
senioringeniør

Dokumentet er elektronisk godkjent

1. Informasjon om Ringsaker kommune

Organisasjonsnr (underenhet): 974 547 783	Eies av: 864 950 582
Besøksadresse: Brugata 2, 2380 Brumunddal	Telefon: 62 33 50 00
Bransjenr. (NACE-kode): 84.110 Gen. off. administrasjon	E-post: postmottak@ringsaker.kommune.no

Kontrollert anlegg

Navn: Moelv avløpsrenseanlegg, med ledningsnett	Anleggsnr: 0412.0086.01
Kommune: 0412 Ringsaker	Anleggsaktivitet: Avl.nett+rensing
Fylke: Hedmark	Risikoklasse: 2
Tillatelse gitt: 14.12.2016	Tillatelse sist oppdatert: -

2. Revisjonens omfang

Formålet med revisjonen var å vurdere om det systematiske helse-, miljø- og sikkerhetsarbeidet fungerer tilfredsstillende. Fylkesmannen har blant annet undersøkt om:

- kommunens system for internkontroll er hensiktsmessig og dekkende
- aktiviteter utføres slik som beskrevet og uttalt
- kommunen når sine mål og driver sin virksomhet innenfor egne rammer og de rammene som myndighetene har satt

Revisjonen ble gjennomført ved

- å granske dokumenter
- å intervju sentralt plasserte personer i organisasjonen
- å verifisere (ved stikkprøvekontroll) at rutiner, prosedyrer og instruksjoner blir fulgt opp i praksis

Revisjonens tema:

- internkontroll
- risikovurdering, klimatilpasning og beredskap
- avløpsnett – drift, overløp og fornyelse
- renseanlegg
- vedlikehold
- utslippskontroll
- farlig avfall
- kjemikalier, lagring
- sikkerhetsdatablader

Denne rapporten omhandler avvik og anmerkninger som ble avdekket under revisjonen og gir ingen fullstendig tilstandsvurdering av kommunens miljøarbeid eller miljøstatus.

Definisjoner

Avvik: Manglende etterlevelse av krav fastsatt i eller i medhold av lov.

Anmerkning: Et forhold som tilsynsetatene mener er nødvendig å påpeke for å ivareta ytre miljø, men som ikke omfattes av definisjonen for avvik.

3. Oppfølging etter revisjonen

Fylkesmannen avdekket ingen avvik, men det er påpekt 6 anmerkninger innen de områdene som ble kontrollert. Virksomheten bes om å gjøre en vurdering av anmerkningene og aktuelle tiltak knyttet til disse. Vi ber om en skriftlig redegjørelse av vurderingene og eventuelle tiltak innen **1. mai 2019**.

Klageadgang

Pålegget om er gitt med hjemmel i forurensningsloven § 7. Avgjørelsen kan påklages til Miljødirektoratet innen tre uker etter at rapporten er mottatt. Klagen bør være skriftlig, begrunnet, og skal sendes via Fylkesmannen i Hedmark.

4. Gebyr for revisjonen

Ringsaker kommune er ved denne revisjonen plassert i gebyrsats 3 (jf. Fylkesmannens varselbrev datert 08.11.2018). Dette betyr at dere skal betale *kr. 131 300* i gebyr for den gjennomførte revisjonen. Faktura med innbetalingsblankett vil bli oversendt fra Miljødirektoratet.

Vedtaket om gebyr er hjemlet i forurensningsforskriftens § 39-8 om gebyr for revisjon (flerdagstilsyn). Gebyrets størrelse kan eventuelt klages inn til Miljødirektoratet (jf. forvaltningsloven § 28). Klagefristen er tre uker fra rapporten er mottatt. Klagen bør være skriftlig, begrunnet, og skal sendes via Fylkesmannen i Hedmark.

Fylkesmannen viser for øvrig til forurensningsforskriftens kapittel 39 om innkreving av gebyr til statskassen.

5. Offentlighet i forvaltningen

Denne rapporten vil være tilgjengelig for offentligheten via Fylkesmannens postjournal og på www.norskeutslipp.no (jf. offentleglova).

Kopi av rapporten sendes også til: Hias IKS.

6. Avvik

Det ble ikke avdekket avvik under revisjonen.

7. Anmerkninger

Følgende forhold ble anmerket under revisjonen:

Anmerkning 1

Det mangler rutiner for direkte informasjon til ansatte om endringer i regelverk og rutiner i prosedyrer.

Kommentarer:

Det er ikke rutiner for aktivt å informere ansatte om endringer i regelverk eller rutiner i prosedyrer på møter, med det sendes ut e-post ved endring i prosedyrer. Hver enkelt ansatt har ansvar for selv å gå inn på EQS for å gjennomgå alle relevante prosedyrer en gang per år. Det avholdes personalmøte i mars, mens det skal kvitteres for at gjennomgang er utført innen mai.

Anmerkning 2

Det er ikke nedfelt tallfestede mål for alle relevante aktiviteter gjennom internkontrollen.

Kommentarer:

Internkontrollen har i liten grad tallfestede mål, disse er i stor grad nedfelt i felles kommunedelplan for Hias-kommunene. Fastsatte mål blir ikke gjennomgått med de ansatte. Det foreligger en klar forståelse hos mange om hva som er overordnet og viktig, men måloppnåelse blir vanskeligere å evaluere når konkrete mål mangler.

For ledningsnett er reduksjon av lekkasjeprosent og fjerning av dårlige driftspunkter prioriterte oppgaver, dvs. rørene skal være så tette som mulig. Dette innebærer en gjennomføring av mål satt i felles kommunedelplan.

Anmerkning 3

Risikovurderinger blir ikke systematisk utarbeidet for alle hendelser.

Kommentarer:

Risikovurderinger/ROS-analyser blir i stor grad utarbeidet ved nyanlegg. Det foretas en årlig gjennomgang av dokumentene, men dette omfatter i større grad formelt innhold og faktaopplysninger, mer enn driftsfaglige prosedyrer. Prosedyrenes faglige innhold blir også vurdert, bl.a. på renseanleggene, med sikte på om prosedyrer gjennomføres i samsvar med faktiske tiltak og om de er hensiktsmessige.

ROS-analysene brukes ikke veldig aktivt i daglig virke. Det er ikke foretatt full kartlegging av uønskede hendelser som grunnlag for ROS-analyser.

Anmerkning 4

Det foreligger en underrapportering av uønskede hendelser som avvik.

Kommentarer:

Det er en klar oppfatning i organisasjonen av at avvik og uønskede hendelser i for liten grad blir registrert. Man er ikke flinke nok til å kalle en hendelse for et «avvik». På ledningssida vil en gå tilbake til førstehånds registrering på lapper for senere innlegging i EQS eller Gemini, for å senke terskelen for å skrive avviksmeldinger.

Det er også ulik praksis for registrering av uønskede hendelser. Driftsoperatørene på renseanlegget skriver avvik inn i EQS, dette omfatter også hendelser på pumpestasjoner. Ledningsarbeiderne registrerer hendelser i vaktjournalen (mindre hendelser) eller Gemini (alvorlige og større hendelser), dette gjelder i stor grad driftsrelaterte avvik. HMS-avvik skal registreres i EQS. Få IK-prosedyrer omfatter ledningsnett, derfor blir det lite IK-avvik på dette området.

Avvik fra egne prosedyrer på nettet (tiltak som ikke gjennomføres ihht. tidsplan) følges opp dagen etter. Hvis det er noe som haster, meldes det fra til vakta. Dette blir normalt ikke registrert som avvik.

Nesten-uhell blir som regel kun registrert ved tilløp til alvorlige hendelser. Overløp på nettet som skyldes mye fremmedvann (stor nedbør og snøsmelting) blir ikke registrert som avvik.

Anmerkning 5

Interne revisjoner gjennomføres ikke som tilsynsform.

Kommentarer:

Interne revisjoner gjennomføres som en kvalitetsgjennomgang av prosedyrene, noen med årlig gjennomgang, andre med 4-årig frekvens. Det er nedsatt en fast revisjonsgruppe på 7 personer, bestående av avd.leder, distriktsledere og fagarbeidere.

Gjennomgangen fokuseres mest på oppdatering av formelle data o.l., men også faglig innhold blir i noen grad vurdert. Det blir vurdert om en prosedyre kan forstås feilaktig. Innhold i forhold til gjeldende regelverk blir ikke vurdert. Det vurderes om prosedyrene er korrekte og nødvendige. F.eks. driftsoperatører oppfordres til å vurdere om prosedyrene er korrekte iht. praktisk gjennomføring, men vurderingen av evt. samsvar mellom prosedyre og aktivitet oppleves av flere å være for dårlig.

Det blir ikke systematisk informert om endringer i internkontrollen. Det oppleves som en utfordring at mange ansatte ikke føler eierskap til IK-prosedyrene. Oppsettet for internkontrollen skal endres for å gjøre det mer oversiktlig. Interne revisjoner som kontrollform gjennomført av uavhengig kontrollteam i kommunen blir ikke utført.

Anmerkning 6

Kommunen bes vurdere om langsiktig nivå på sanering/fornyelse av avløpsnettet er tilstrekkelig for å opprettholde forsvarlig teknisk standard og funksjon på lang sikt.

Kommentarer:

I felles kommunedelplan er det nedfelt et langsiktig mål om 1 % sanering/fornyelse av avløpsnettet årlig i gjennomsnitt. Planen er vedtatt politisk, slik at dette målet gjelder. På lang sikt er dette et tilstrekkelig ambisjonsnivå, ettersom ledningsanleggene har antatt levetid på 100 år. Dette målet anses å være nådd de siste 3 årene, men det er usikkert om målet nås for 2019. Ettersom saneringsnivået tidligere har vært for lavt, kan det dessuten være behov for økt innsats utover 1 % i en periode. Mannskapsmessige ressurser til å planlegge og gjennomføre tiltakene er en begrensende faktor i tillegg til kostnadene. 1 % årlig fornyelse på avløpsnettet utgjør ca. 50 mill. kr i kostnader årlig.

Som følge av at kommunen skal bygge nytt vannverk i Moelv, vil dette øke kostnadene på VA-sektoren. Dette vil kunne føre til at aktiviteten med sanering og fornyelse av avløpsledninger reduseres, hvis det ikke er politisk vilje til øke gebyrene tilsvarende. Kommunen bes foreta en vurdering av hvilket årlig omfang med sanering/fornyelse av avløpsledninger som kan påregnes framover, og om dette er tilstrekkelig for å nå og opprettholde en forsvarlig teknisk standard og funksjon på nettet i et langsiktig perspektiv.

Kommunen har ca. 2,5 km med gamle AF-ledninger i betong, disse vil ha høy prioritet for utskifting, noe som vil ha merkbar innvirkning på inn- og utlekkasjen.

Det er viktig å opprettholde et tilstrekkelig nivå på gjennomsnittlig, årlig sanering/fornyelse, samt å ha full inndekning av nødvendige kostnader ved gebyrer, slik at etaten kan disponere og prioritere nødvendige midler selv. Under revisjonen fikk vi inntrykk av at VA-området ikke hadde full inndekning av kostnader gjennom gebyrer, men dette ble tilbakevist på sluttmøtet. Nyanlegg finansieres med låneopptak.

En eventuell reduksjon av innsatsen med fornyelse av nettet som følge av reduserte bevilgninger eller økte kostnader på andre områder, kan føre til forfall av teknisk tilstand og funksjon på ledningsanleggene, noe som kan resultere i funksjonssvikt i leveranse av vann og bortledning/behandling av avløp. I tillegg vil kostnadene for vedlikeholdet skyves over på framtidige generasjoner. Det kan også være gode grunner for å synliggjøre VA-sektorens virkelige kostnader overfor publikum.

8. Andre forhold

Organisatoriske tiltak:

- Det er nedsatt en IK-gruppe på 7 personer med representanter innenfor alle organisasjonsnivåer og oppgaveutførelser på driftssida, som deltar ved interne revisjoner og gjennomgang av prosedyrer og innhold i internkontrollen.
- Det er opprettet et lekkasjeteam bestående av 4 personer, som har som hovedoppgave å kartlegge inn- og utlekkasjer på VA-nettet. Det er også dannet en regional utlekk-gruppe, bestående av representanter fra Hias-kommunene, Gjøvik og Østre Toten.
- Det er ansatt egen kvalitetsleder på teknisk drift og innlekk-ingeniør på VA-området.

Opplæring:

- Intern opplæring til nyansatte skjer ved at vedkommende går sammen med forskjellige erfarne medarbeidere en periode. Det er ingen kontroll med om intern opplæring er tilstrekkelig eller god nok, men det oppleves at dette fungerer greit. Det er et krav at driftsoperatører skal delta på opplæringskurs i regi av Norsk Vann/Hias. Det er god anledning for alle ansatte til å delta relevante kurs og seminarer.

Ledningsnett:

- Det foreligger ikke egen saneringsplan eller langsiktig tiltaksplan for avløpsnettet. Men observerte og rapporterte tiltaksbehov drøftes og prioriteres, og settes inn på en handlingsplan. Feil meldes distriktsleder. Større prosjekter meldes Utbygging, der tiltak blir satt inn i øko.plan. En bruttoliste brytes ned til en ukesplan, der tiltak fordeles med ansvar for gjennomføring. Ei liste på 164 punkter er nesten fullført i løpet av 4 år.
- Fokus på drift og fornyelse av ledninger ligger på å redusere lekkasjer og fjerne problemstrekninger driftsmessig. Det er satt mål gjennom Felles kommunedelplan for innlekking, overløpsutslipp og tilknytningsgrad. Mål for innlekking er 40% på årsbasis innen 2030, dette målet er nådd i normale år. Mål for samlet overløpsutslipp er 0,5 %, dette er også oppfylt. Mål tilknytningsgrad er 95 %. Det er ikke satt mål for f.eks. avløpsnettets virkningsgrad.
- Sjusjøledningen har kapasitetsproblemer en 800 meters strekning med gammel betong et stykke ovenfor Moelv sentrum (Fløtlivegen-Åsmarkvegen). Dette gjelder både ved spissbelastning på Sjusjøen og mye innlekking av fremmedvann. Denne strekningen skal undersøkes nærmere. Ellers er problemstrekker på Nes og Brumunddal sør utbedret eller er i ferd med å bli utbedret.

- Avvik ved hydrauliske driftsdata registreres i pumpestasjoner på overvåkingsanlegget, og meldes ledningsgruppa, som setter i gang undersøkelser og evt. utbedringer. Slike registreringer gjennomgås også på månedlige samarbeidsmøter.
- Det er satt krav til at taknedløp og overvann fra gårdsplasser skal frakobles overvannsnettet. Grunnvann fra grunnmurdrenering kan tilføres. Det foreligger ikke planer om etablering av fordrøyningsbassenger for overvann. Det er ikke vurdert om det er behov for rensing av overvann.
- Lekkasjegruppa undersøker 15-20 kummer daglig. Det er i gjennomsnitt feil ved ca. én av disse. Renhold av kummer som må stiges ned i blir utført. Det er montert miljølokk i kummene med aktivt kull og bark for fjerning av lukt på selvfallsledninger. Utsatte pumpeledninger har tilbakeslagsventiler på private stikkledninger. Feil og mangler meldes driftslederne. Ordinært vedlikehold blir ikke dokumentert utover det formannen registrerer, men det opplyses at det kan bli registrert i Gemini. Ingen kummer har nødoverløp. Innlekking anses å utgjøre en viktig begrensning for nettets hydrauliske kapasitet. I nordre distrikt er det ingen driftsoverløp på nettet. En del gammelt nett blir utbedret gjennom Brumunddal i tilknytning til E6-utbyggingen.

Renseanlegg:

- Moelv renseanlegg overholder renskravene på årsbasis, i 2018 hadde en enkeltprøve overskridelse. Den variable overføringa fra Sjusjøområdet takler anlegget greit. Anlegget har både flotasjon og sedimentering for partikkelavskilling. Flotasjon brukes til vanlig, det er enklere å starte opp sedimentering ved økt belastning og behov for større renskapasitet. Ortho-P og siktedyp avleses daglig som interne driftsparametere.
- Overløp umiddelbart foran renseanlegget innregnes i tilførselen til anlegget på tilfredsstillende måte. Dette overløpet har mengdemåler, slik at overløpsmengder beregnes med god nøyaktighet.

Publikumsklager:

- Kommunen mottar en del publikumsklager på lukt på Sjusjøledningen, samt på brunt vann. Dette har sammenheng med stor belastning i helgene, mens i uka er belastningen liten, og påslippet blir stående i ledningen der det brytes ned. Det er iverksatt tiltak med aktivt kull under lokkene på kummer på selvfallsstrekke, i tillegg til at bark påføres for absorbere luktutslipp. Meldinger sendes vakt eller renseanlegg, som videreformidler hasteoppdrag. Hendelser tar opp i fellesmøter, der det skrives referat. Publikumsklager blir ikke registrert som avvik, men som hendelser på ledningsnettet. Permanent utbedring av Sjusjøledningen vil bli utredet i nær framtid.

Akutte hendelser/beredskap:

- Tilstoppinger inntreffer med ca. 20 tilfeller hvert år, fremmedelementer som setter seg fast og liten vannføring er hovedårsak. Andre hendelser er tilbakeslag, strømstans (noen anlegg har aggregat), pumpestans (flere PS har doble pumpesett), PLS blir slått ut og må lastes ned på nytt.
- Kommunen har en teknisk beredskapsplan. Sjøledninger kontrolleres av miniubåt og dykkere hvert 5. år, mengder inn og ut fra sjøledninger kontrolleres daglig. Det gjennomføres to beredskapsøvelser årlig, en bordøvelse og en praktisk øvelse. Dette oppleves som svært nyttig og lærerikt. Ved forurensning av vannkilde sendes sms til alle oppsittere innenfor aktuelt område ved hjelp av «Varsling 24». Det gjennomføres flest øvelser innenfor vannforsyning. Kommunene i regionen og Hias samarbeider om felles beredskapsutstyr.

Påslipp og tilknytninger:

- Moelv RA har ikke problemer med prosessavløp fra tilknyttede bedrifter. Det har heller ikke lenger Nes RA, etter at Nes Vaskeri ble nedlagt. De store bedriftene i Brumunddal og på

Rudshøgda er tilknyttet Hias. Innløpsvannet inneholder en del fett, som har forårsaket enkelte tilstoppinger på nettet.

Energigjenvinning:

- Moelv og Nes RA har varmepumpe for gjenvinning av overskuddsvarme.

Resipientovervåking:

- Mjøsa og 10 hovedvassdrag inngår i Vassdragsforbundets overvåking. Dette omfatter flere vassdrag i Ringsaker. Andre lokale vassdrag følges opp av NIVA i regi av kommunen. Driftsoperatørene tar prøver på kommunens badestrender, 3 i løpet av sesongen.

Forundersøkelser ved gravetiltak.

- Forekomster av forurenset grunn, rødlistearter, svartlistearter, samt kulturminner, bør undersøkes før graving av ledningstraséer settes i gang. Rutinene for dette er ikke godt kjent blant driftspersonell på VA-sida, men det antas planavdelingen har prosedyrer for dette, alternativt at entreprenør utfører dette. Det antas at i hovedsak kun nye traséer undersøkes.

9. Gjennomføring

Revisjonen omfattet følgende aktiviteter:

Formøte 04.01.2019:

Forberedende møte for planlegging av kontrollen.

Åpningsmøte 05.02.2019:

Informasjon om gjennomføring av kontrollen.

Samtaler og verifikasjoner 05.02.2019.

7 personer deltok i samtaler med Fylkesmannen.

Verifikasjoner 06.02.2019.

5 personer deltok i utdypende, tematiske samtaler og undersøkelser. Det ble foretatt befarings ved Moelv RA.

Sluttmøte 14.02.2019.

Oppsummering med presentasjon av resultatene i form av avvik og anmerkninger.

Deltagere ved revisjonen:

Følgende personer fra Ringsaker kommune har deltatt på formøte/åpningsmøte, samtaler, verifikasjon og sluttmøte:

Navn	Funksjon/stilling	For- møte	Åpnings- møte	Sam- tale	Verifika- sjon	Slutt- møte
Geir Berntsen	Driftsleder ledn. Nett	x	x	x		x
Geir Martinsen	Konst. Avd.leder RA/VV	x	x		x	x
Karina Dølerud	Kvalitetsleder tekn. drift	x	x	Observatør	x	x
Tor Simensen	Tekn. sjef	x			x	x
Kai Olafsen	Arbeidsleder RA	x			x	x
Brede Haugseth	Systemkoordinator	x	x	x		x
Are Guttorm Berg	VA-ingeniør (innlekk)	x		x		x
Svein Ekre	Driftskoordinator	x		x		x
Torgeir Dynna	Avd.leder, veg/ledninger	x		x	x	x
Svein Ove Granerud	Drift, ledningsnett			x		
Frode Granberg	- « -			x		
Håvard Haug	Kommunalsjef					x
Jens F. Østvik	Rådgiver forurensning og forsøpling					x

Fylkesmannen revisjonsgruppe:

Steinar Østlie, revisjonsleder
Anne-Mette Nordbak, revisor
Linn Rueslåtten, observatør

Dokumentunderlaget for kontrollen var:

- Lov om vern mot forurensninger og om avfall (forurensningsloven).
- Forskrift om systematisk helse-, miljø- og sikkerhetsarbeid i virksomheter (internkontrollforskriften)
- Forskrift om begrensnig av forurensning (forurensningsforskriften).
- Forskrift om gjenvinning og behandling av avfall (avfallsforskriften).
- Forskrift om begrensnig i bruk av helse- og miljøfarlige kjemikalier og andre produkter
- Korrespondanse mellom kommunen og Fylkesmannen
- Kommunens egen dokumentasjon knyttet til den daglige driften og til forhold av betydning for helse/miljø/sikkerhet
- Utslippstillatelsen fra Fylkesmannen i Hedmark, datert 14.12.2016.